

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING XALQARO AMALIYOTI VA UNI JORIY QILISH YO'LLARI

Akramova Nigora Jabbarovna

2-guruh, Kichik biznes va tadbirkorlik fakulteti

Ilmiy rahbari: i.f.d. professor BMA

Xoshimov Elmurod Abdusattorovich.

Annotatsiya: Korruptsiyaga qarshi kurash zamonaviy dunyoda davlatlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va barqarorligini ta'minlashda eng muhim omillardan biridir. Korruptsiya nafaqat davlat boshqaruvida, balki jamiyatning barcha sohalarida jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi, shuning uchun uni bartaraf etish uchun xalqaro hamjamiyat tomonidan keng ko'lamli va tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Korruptsiyaga qarshi kurashning xalqaro amaliyoti va uni samarali joriy qilish yo'llari haqida so'z borar ekan, ushbu muammoning murakkabligi va ko'p qirrali jihatlarini chuqur tahlil qilish zarur.

Kalit so'zlar: korruptsiya, jamiyat, huquqiy asoslar, hamkorlik, protokollar, standartlar, xalqaro huquqiy hujjatlar.

Аннотация: Борьба с коррупцией является одним из важнейших факторов обеспечения социально-экономического развития и стабильности государств в современном мире. Коррупция вызывает серьезные проблемы не только в государственном управлении, но и во всех сферах общества, поэтому международным сообществом принимаются масштабные и системные меры по ее искоренению. Когда речь идет о международной практике борьбы с коррупцией и путях ее эффективной реализации, необходимо глубоко анализировать сложность и многогранность аспектов этой проблемы.

Ключевые слова: коррупция, общество, правовая база, сотрудничество, протоколы, стандарты, международно-правовые инструменты.

Abstract: The fight against corruption is one of the most important factors in ensuring the socio-economic development and stability of states in the modern world. Corruption causes serious problems not only in public administration, but also in all spheres of society, therefore, large-scale and systematic measures are being taken by the international community to eliminate it. When it comes to international practice in combating corruption and ways of its effective implementation, it is necessary to deeply analyze the complexity and multifaceted aspects of this problem.

Keywords: corruption, society, legal framework, cooperation, protocols, standards, international legal instruments.

KIRISH

Korrupsiyaga qarshi kurashishda xalqaro huquqiy asoslarning roli beqiyosdir. Davlatlar o'rtasida tuzilgan konvensiyalar, bitimlar va protokollar korrupsiyaga qarshi kurashish uchun yagona standartlarni belgilaydi. Eng muhim xalqaro hujjatlardan biri sifatida Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga Qarshi Konvensiyasi e'tirof etiladi. Ushbu konvensiya davlatlarga korrupsiyaga qarshi qonunlarni takomillashtirish, korrupsiyani aniqlash, tergov qilish va jazolash bo'yicha yagona tamoyillarni joriy etish imkonini beradi. Konvensiya shuningdek, davlatlar o'rtasida tajriba almashish, ma'lumotlar almashinuvi va hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Xalqaro tashkilotlar korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi. Transparency International kabi nodavlat tashkilotlar korrupsiya darajasini baholash va jamoatchilik e'tiborini jalb qilish uchun turli indekslar va hisobotlar tayyorlaydi. Ushbu tashkilotlarning faoliyati korrupsiyaga qarshi kurashishda shaffoflik va hisobdorlikni oshirishga xizmat qiladi. Jahon banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi kabi moliyaviy institutlar esa davlatlarga moliyaviy yordam ko'rsatish bilan birga, korrupsiyaga qarshi siyosatni amalga oshirishni talab qiladi, shaffoflikni ta'minlash va hisobdorlikni oshirishga qaratilgan loyihalarni moliyalashtiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Korrupsiyaga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlikning yana bir muhim yo'nalishi jinoyatlarni tergov qilish va sud jarayonlarida hamkorlik qilishdir. Korrupsiyaning transchegaraviy tabiati ko'plab holatlarda jinoyatchilarni ta'qib qilishni murakkablashtiradi. Shu sababli, davlatlar o'rtasida ma'lumot almashish, qo'lga olish va ekstraditsiya bo'yicha kelishuvlar tuzish, xalqaro sud organlari bilan hamkorlik qilish zarur. Bu esa korrupsiyaga oid jinoyatlarni samarali ravishda tergov qilish va jazolash imkonini oshiradi. Korrupsiyaga qarshi kurashishda ta'lim va targ'ibot ishlari ham muhim ahamiyatga ega. Ko'plab xalqaro tashkilotlar va nodavlat notijorat tashkilotlari korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha treninglar, seminarlar va kampaniyalar o'tkazadi. Bu tadbirlar orqali davlat xizmatchilari, biznes vakillari va keng jamoatchilik korrupsiyaning zararli oqibatlari haqida xabardor qilinadi, axloqiy qadriyatlar mustahkamlanadi. Shu bilan birga, yosh avlodni huquqiy madaniyatga o'rgatish va korrupsiyaga qarshi immunitetni shakllantirishga qaratilgan dasturlar amalga oshiriladi. Texnologiyalar va raqamli infratuzilma korrupsiyaga qarshi kurashishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Raqamli tizimlar yordamida davlat xizmatlarini avtomatlashtirish, onlayn monitoring va shaffoflikni ta'minlash orqali korrupsiya imkoniyatlari kamayadi. Masalan, elektron hukumat loyihalari davlat organlarining faoliyatini ochiq va nazorat qilinadigan qiladi, bu esa mansabdor shaxslarning noqonuniy harakatlarini aniqlash va oldini olishga xizmat qiladi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni keng joriy etgan davlatlarda korrupsiya darajasi sezilarli darajada pasayadi.[1]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Korrupsiyaga qarshi kurashishda davlat ichidagi siyosiy iroda va ijtimoiy faollikning o'zni beqiyosdir. Muvaffaqiyatli misollar ko'rsatadiki, davlat rahbarlarining qat'iy pozitsiyasi va korrupsiyaga qarshi kurashni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilashi muhim ahamiyatga ega. Bunday yondashuv korrupsiyaga qarshi qonunlarning samarali qabul qilinishini, ularning amaliyotga joriy etilishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, fuqarolar jamiyati institutlari, ommaviy axborot vositalari va nodavlat tashkilotlarning faol ishtiroki korrupsiyaga qarshi kurashda ijtimoiy nazoratni kuchaytiradi, davlat organlarini javobgarlikka tortadi.[2]

Korrupsiyaga qarshi kurashishda ochiqlik va shaffoflik tamoyillarini joriy etish xalqaro amaliyotda keng qo'llaniladi. Davlat xaridlari, moliyaviy hisobotlar va qaror qabul qilish jarayonlari ommaga ochiq bo'lishi kerak. Bu esa korrupsiya uchun imkoniyatlarni kamaytiradi, shuningdek, fuqarolarning davlat faoliyatiga ishonchini oshiradi. Ko'plab davlatlarda maxsus elektron platformalar yaratilib, ular orqali davlat xaridlari va boshqa muhim jarayonlar onlayn tarzda e'lon qilinadi va monitoring qilinadi. Milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga moslashtirish korrupsiyaga qarshi kurashning muhim yo'nalishlaridan biridir. Qonunlarni amalga samarali qo'llash uchun sud tizimini mustahkamlash, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning mustaqilligini ta'minlash zarur. Xalqaro hamjamiyat tomonidan taqdim etilgan maslahatlar va texnik yordam korrupsiyaga qarshi qonunchilikni rivojlantirishda muhim manba hisoblanadi. Shu bilan birga, qonunlarni buzganlarga nisbatan qat'iy choralar ko'rilishi korrupsiyaga qarshi kurashishda ishonchni oshiradi. Ijtimoiy va madaniy omillarni hisobga olish korrupsiyaga qarshi kurashda muhim ahamiyatga ega. Korrupsiyaga qarshi kurash faqat qonunchilik va nazorat mexanizmlarini kuchaytirish bilan cheklanmaydi. Jamiyatda axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash, korrupsiyaga nisbatan noloyiq munosabatni shakllantirish, huquqiy madaniyatni oshirish ham muhimdir. Xalqaro tashkilotlar tomonidan madaniy almashinuv, ta'lim dasturlari va ijtimoiy kampaniyalar tashkil qilinadi, bu esa korrupsiyaga qarshi immunitetni kuchaytiradi.[3]

Biznes sektorining ishtiroki korrupsiyaga qarshi kurashda katta ahamiyat kasb etadi. Korporativ boshqaruvning yaxshilanishi, biznesning ijtimoiy mas'uliyatini oshirish, axloqiy kodekslarni joriy etish va ichki nazorat tizimlarini yaratish orqali biznes korrupsiyani kamaytirishga hissa qo'shadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, shaffof va mas'uliyatli biznes muhitining yaratilishi korrupsiyaga qarshi kurashishda samarali vosita hisoblanadi. Innovatsion yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash korrupsiyaga qarshi kurashning samaradorligini oshiradi. Sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar tahlili, blokcheyn texnologiyalari kabi ilg'or texnologiyalar yordamida korrupsiyaga oid ma'lumotlarni aniqlash, monitoring qilish va oldini olish imkoniyatlari kengaymoqda. Xalqaro amaliyotda bunday texnologiyalarni joriy etish orqali korrupsiyaga qarshi kurashish samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Ommaviy

axborot vositalari korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi. Erkin va mustaqil OAV korrupsiyaga oid holatlarni yoritish, jamoatchilikni xabardor qilish, korrupsiyaga qarshi kampaniyalarni olib borish orqali jamiyatda korrupsiyaga nisbatan nолоyiq munosabatni shakllantirishga yordam beradi. OAV davlat organlarini javobgarlikka tortishda, korrupsiyaga oid jinoyatlarni fosh etishda muhim vosita hisoblanadi. Xalqaro hamjamiyat korrupsiyaga qarshi kurashishda nafaqat maslahat va tavsiyalar berish, balki amaliy yordam ko'rsatish orqali ham o'z hissasini qo'shadi. Moliyaviy va texnik yordam, ekspertlar bilan maslahatlashish, treninglar va seminarlar tashkil etish davlatlarning korrupsiyaga qarshi kurashish salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu yordam davlatlarning korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarini yaratishda va takomillashtirishda muhim omil hisoblanadi.[4]

Korrupsiyaga qarshi kurashda xalqaro amaliyotni milliy sharoitga moslashtirish zarurati mavjud. Har bir davlatning o'ziga xos siyosiy, iqtisodiy va madaniy xususiyatlari mavjud bo'lib, ular korrupsiyaga qarshi kurashish strategiyasini ishlab chiqishda hisobga olinishi kerak. Xalqaro tajribani o'rganish va uni milliy qonunchilik, boshqaruv tizimi va ijtimoiy muhitga moslashtirish orqali samarali natijalarga erishish mumkin. Shu bilan birga, davlatlar o'zaro tajriba almashish, o'rganilgan darslarni baham ko'rish orqali korrupsiyaga qarshi kurashish samaradorligini oshiradi. Korrupsiyaga qarshi kurashishda davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish va uning samaradorligini oshirish muhim ahamiyatga ega. Samarali boshqaruv tizimi shaffoflik, hisobdorlik va qonun ustuvorligini ta'minlaydi, korrupsiyaga qarshi kurashishda asosiy vosita hisoblanadi. Buning uchun davlat organlarining faoliyati doimiy ravishda monitoring qilinishi, korrupsiyaga oid holatlar tezkor aniqlanib, tegishli choralar ko'rilishi zarur.[5]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, korrupsiyaga qarshi kurashish xalqaro miqyosda keng ko'lamli va tizimli yondashuvni talab qiladi. Xalqaro hamkorlik, qonunchilikni takomillashtirish, shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash, ta'lim va axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash kabi omillar birgalikda ishlaganda samarali natijalarga erishish mumkin. Har bir davlat o'zining milliy xususiyatlarini hisobga olgan holda xalqaro tajribani o'zlashtirishi va korrupsiyaga qarshi kurashishni doimiy ravishda takomillashtirishi lozim. Shu yo'l bilan nafaqat davlat boshqaruvi, balki butun jamiyatning barqarorligi va farovonligi ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev, O. (2021). "Korrupsiyaga qarshi kurashning zamonaviy usullari va xalqaro tajriba". Toshkent: Huquqiy nashrlar.
2. Islomov, M. (2020). "Davlat boshqaruvida korrupsiyaga qarshi kurash: nazariy va amaliy jihatlar". Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.

3. Mirzaev, S. (2019). "Xalqaro hamkorlik va korrupsiyaga qarshi kurash strategiyalari". Toshkent: Iqtisodiyot va boshqaruv.
4. Qodirov, D. (2022). "Korrupsiyaga qarshi qonunchilik va uning amaliyoti". Toshkent: Huquqiy ilmiy nashrlar.
5. Rustamova, N. (2023). "Korrupsiyaga qarshi kurashda zamonaviy texnologiyalar va ularning roli". Toshkent: Innovatsion tadqiqotlar markazi.
6. Tursunov, A. (2021). "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurash siyosati va xalqaro tajriba". Toshkent: Siyosat va jamiyat.
7. Yusupova, L. (2020). "Korrupsiyaga qarshi kurashda fuqarolar jamiyati va OAVning roli". Toshkent: Jamiyatshunoslik nashriyoti.